

of Palestine, New York 1979, tür.yer.; E. T. Zureik, *The Palestinians in Israel: A Study in Internal Colonialism*, London 1979, s. 31-66; N. J. Mandel, *The Arabs and Zionism Before World War I*, Berkeley 1980, tür.yer.; Yûsuf Hasan Der-viş Gavânime, *Dirâsât fî târîhi'l-Ürdün ve Filistin fî'l-âsri'l-İslâmî*, Amman 1983; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Ankara 1983, s. 63-65, 84, 157-161, 168-169, 179-183; a.mlf., "Suriye ve Filistin'de Selçuklu Fetihleri ve Sonuçları", *Atatürk Konferansları V: 1971-1972*, Ankara 1991, s. 25-38; L. Stein, *The Balfour Declaration*, London 1983, s. 547-548; *Mu. Fs.*, I-IV; Edward Said, *Filistin Sorunu* (trc. Alev Alatlı), İstanbul 1985, s. 36; Ribhi Halloum (Abu Firas), *Belgelerle Filistin*, İstanbul, ts. (Alan Yayıncılık), tür.yer.; Ekrem Memiş, "Filistin Kime Aittir?" (a.e. içinde), s. 111-124; Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Ankara, ts., s. 3-71, 267; Zaferülislâm Han, *Târîhu Filistîn el-kâdim*, Beyrut 1406/1986; A. S. Mermerci ed-Düminikî, *Büldâniyye Filistîn el-ʿArabîyye* (trc. M. Halîl el-Bâşâ), Beyrut 1407/1987; S. Nesîm Yûsuf, "el-ʿAlâkâtü'l-İslâmiyye el-Bîzanîyye fî ş-Şâm ve Tuḥûme fî şadri'l-İslâm fî dav'î şirâ'î'l-quvâ beyne'l-müslimîn ve'l-mesḥîyyîn fî'l-ʿuşûri'l-vustâ", *el-Mû'temerü'd-devliyyî'r-râbi' li-târîhi bilâdi's-Şâm*, Amman 1987, III, 255-309; M. Muhammed eş-Şerrâb, *Mu'cemü büldâni Filistîn*, Dimaşk - Beyrut 1407/1987; *Kudûs: Tarihî Belge* (haz. İslâm Konferansı Teşkilâtı Kudûs Komitesi, trc. Acar Tanlak), [İstanbul] 1988, s. 8-47; Yûsuf Sâmî Yûsuf, *Târîhu Filistîn 'abre'l-ʿuşûr*, Dimaşk 1989; Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Halid bin Velid*, İstanbul 1990, s. 349-422; J. McCarthy, *The Population of Palestine*, New York 1990, s. 1-39; Mîm Kemal Öke, *Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar*, İstanbul 1990, s. 11-16, 50-51, 166-167, 337, 428-429, 485-495; A. Hourani, *A History of the Arab Peoples*, Cambridge 1991, s. 163, 222, 239, 288-289, 292, 323, 412-420; M. Lutfullah Karaman, *Uluslararası İlişkiler Çıkamazda Filistin Sorunu*, İstanbul 1991; Adnân Ali en-Nahvî, *Filistin'e Biçilen Rol-İslâmî Bir Bakış* (trc. Said Aykut), İstanbul 1992, s. 22-33, 68; G. Le Strange, *Palestine Under the Moslems*, Frankfurt 1993, I-II; Arsev Bektaş, "Ortadoğu'da Barışın Ayak Sesleri ve Filistin Sorununa Tarihîsel Bir Bakış", *Su Sorunu: Türkiye ve Ortadoğu* (haz. Sabahattin Şen), İstanbul 1993, s. 271, 287-303; *Special Bulletin on the Commemoration of the International Day of Solidarity with the Palestinian People* (ed. United Nations), New York 1993, s. 2 vd.; *The Middle East Peace Process. An Overview*, Jerusalem 1994, tür.yer.; U. Steinbach, "Gazze-Eriha Anlaşması, Barış Sürecinde Bir Dönüm Noktası", *Avrasya Dosyası* (İsrail Özel Sayısı), I/3, Ankara 1994, s. 36 vd.; Ş. Tufan Buzpınar, "II. Abdülhamid Dönemi-nin İlk Yıllarında Yahudi İskanı Girişimleri", *Türkiye Günlüğü*, sy. 30, İstanbul 1994, s. 58-65; I. Kershner, "Signs of Life in Gaza", *Jerusalem Report*, Jerusalem 13 July 1995, s. 22-28; Fr. Buhl, "Filistin", *İA*, IV, 638-640; D. Sourd-el — P. Minganti, "Filastîn", *El2* (İng.), II, 910-914; "Palestine", *EBR2*, IX, 81-82; "Palestine", *EAm*, Danbury 1993, XXI, 300-310.

M. LUTFULLAH KARAMAN

FİLİSTİN KURTULUŞ ÖRGÜTÜ

(منظمة التحرير الفلسطينية)

İsrail işgaline karşı
mücadele veren Filistinli
direniş grupları topluluğu.

İsrail Devleti'nin kuruluşundan (1948) önce, uzun bir tarihî kökene dayalı olarak Filistin'de yaşayan yerli halkı temsil etmek ve millî haklarına yeniden kavuşmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Örgütün, milletlerarası alanda kabul edilen Filistinliler'in yegâne meşrû temsilcisi olma konumuna erişmesi zaman içinde ve değişen şartlarla gerçekleşmiştir. 1948'de topraklarından koparılarak civardaki Arap ülkelerinde sığın-tı durumuna düşürülen Filistinliler'in mül-teci kamplarında büyüyen yeni nesilleri-nin silâhlı direniş grupları kurarak kendi davalarına sahip çıkmalarına kadar İs-rail'e karşı mücadele söz konusu Arap ül-keleri tarafından yürütülmüştü. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün bu adla ilk defa or-taya çıkışı da bu çerçevede oldu. Arap dünyasında çekışmelerin arttığı ve bir yandan da Filistin gizli direniş grupları-nın eylemleriyle İsrail'in buna karşı Arap ülkelerini tâciz eden misillemelerinin sık-laştığı 1960'ların ortalarına doğru Ce-mal Abdünnâsır'ın girişimiyle Kahire'de toplanan ilk Arap zirvesi, gerek Arap dünyasında birliği yeniden oluşturmak, gerekse söz konusu direniş gruplarını merkezî bir denetim altında bulundur-mak amacıyla Filistin halkını ayrı bir kimlik içinde teşkilâtlandırma kararı aldı (Ocak 1964). Bunun ardından, daha ön-ce Arap Birliği tarafından Filistin halkı-nın temsilcisi seçilmiş olan Ahmed Şu-kayrî'nin bu karara dayanarak yaptığı temasların sonucunda Kudûs'te, çeşitli yörelerden gelen Filistinliler'le Arap ül-keleri temsilcilerinin oluşturduğu 424 üyeli Filistin Millî Kongresi toplandı; böy-lece Şukayrî'nin de başkan seçildiği bu toplantı ile örgüt resmen kuruldu (28 Mayıs 1964). Ancak örgüt bu ilk yapısy-la bağımsız Filistinli mücadelecilerin ese-ri değildi ve politik açıdan tamamen Arap devlet başkanlarına, malî açıdan da Arap ülkelerinin resmî organı duru-munda olan Arap Birliği'ne bağlıydı. Do-layısıyla örgüt bu yapısyyla 1967'ye ka-dar gerçek bir siyasî güç haline gele-medigi gibi Filistin halkının da desteği-ni sağlayamadı ve sonuçta Arap devlet-leri arasındaki siyasî manevraların bir vasıtası durumuna düştü.

1967 Arap-İsrail savaşının (Altı Gün Savaşı), İsrail'in Arap devletlerinin de-netiminde kalan son Filistin toprakları-nı da işgaliyle sonuçlanması, Filistinli di-reniş gruplarının kimlik bilincine varma-ları ve ardından Filistin Kurtuluş Örgü-tü'nün kurumlaşmasına yol açacak de-ğişikliklere gidilmesi bakımından bir dö-nüm noktası teşkil etti. Bu savaştan ön-ce Suriye ve Cezaire dışında, bütün Arap dünyasını maceraya sürüklediği gerek-çesiyle Arap ülkelerinde yoğun bir gizli-lik ve tutuklanma tehdidi altında faali-yet gösteren Filistin Kurtuluş Örgütü dı-şındaki direnişçi kuruluşlar, savaş son-rasında yalnız Arap dünyasının değil bü-tün dünyanın varlığını tanıdığı güçlü ve meşrû birer unsur olarak sahneye çıktı-lar. Sürgünde bulundukları kamplarda, uygunsuz şartlar altında Filistinli millî kimliklerini pekiştirmiş olan çeşitli grup-lar, bu savaşın ardından uğradıkları ha-yal kırıklığı ile artık Arap ülkelerinden bir şeyler beklemeyi bırakıp kendi mü-cadelelerine tam anlamıyla sahip çıktı-lar. Bunun ardından Filistin Kurtuluş Örgütü, kuruluş ve büyümeleri 1950'lerin ortalarına kadar giden söz konusu dire-niş gruplarının hâkimiyetine geçti. Bu gelişmenin temel harcı ise diğerleri ara-sından öne çıkmış bulunan el-Fetih ta-rafindan kondu.

el-Fetih, 1950'lerin sonlarına doğru Yâsir Arafat ile birkaç yakın arkadaşı tarafından kurulmuştu ve kuruluşun-daki en önemli etken, ancak Arap ülke-lerinden bağımsız olarak yalnızca Filis-tinli kimliğiyle mücadele edildiği takdir-de başarı kazanılabileceği inancı idi. Böy-lece yurt sever, fakat ideolojik açıdan katı olmayan bir milliyetçiliği benimse-yen el-Fetih önderleri, İsrail'e karşı ken-di bağımsız mücadelesini yürütebilmek için 1 Ocak 1965'ten itibaren silâhlı ey-lemlere başlama kararı aldılar ve arka-sından Ürdün nehrini geçen el-Fetih mü-cahidleri İsrail su şebekesini hedef alan ilk hareketlerini gerçekleştirdiler. Bun-dan sonra bu mücadeleyi arttırarak sür-düren el-Fetih'in safları günden güne kalabalıklaştı ve kuruluş 1967 savaşının arkasından gittikçe genişleyen bir kitle teşkilâtı büyüklüğüne erişti. Bu ise ar-tık siyasî bir güç olduğunu kanıtlama ve açıklık kazanma arzusuyla son zaman-larda kongrelerine temsilci gönderdik-leri Filistin Kurtuluş Örgütü'nü ele ge-çirme düşüncesini beraberinde getirdi. Önderler bu karara vardıklarında el-Fe-tih, Filistin Kurtuluş Örgütü millî kongre-

sindeki oyların hemen hemen yarısını elde edecek güce erişmiş bulunuyordu. Böylece Haziran 1968'de toplanan dördüncü kongrede başka grupların da desteğiyle, Arap hükümetleri arasındaki ihtilâflar ortamında artık temsilcilik niteliği kalmayan Şükayrî'nin yerine geçici olarak bütün bu yeni gruplarla temas içinde bulunan Yahyâ Hammûde getirildi. Bu arada, daha önce ana hatları kısmen belirlenmiş olan Filistin Millî Mîsâkı (el-Mîsâku'l-vatanî), özellikle, "Filistin'in kurtuluşunun yegâne yolu silâhlı mücadeledir" maddesi de eklenerek tamamlanıp onaylandı. Hammûde'nin girişimiyle 1969'da toplanan beşinci kongrede, Filistin Kurtuluş Örgütü çatısı altında bir araya gelen direniş gruplarının en büyüğü olan el-Fetih'in önderi Arafat örgütün başkanlığına seçildi. Filistin Kurtuluş Örgütü o tarihten itibaren anavatan Filistin'e yeniden kavuşma amacı üzerinde birleşmiş çeşitli direniş gruplarını bir araya getiren bir "şemsiye" haline geldi.

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün bel kemiğini oluşturan el-Fetih'ten sonraki en büyük grup, 1950'lerin başında George Habaş'ın önderliğinde Milliyetçi Arap Hareketi adıyla kurulan ve daha sonra bazı küçük eylemci grupların da katılmasıyla Filistin Halk Kurtuluş Cephesi adını alan kuruluştur. Marksist rejimlerle yakınlığı bulunan bu grubu diğerlerinden ayıran başlıca özellik, İsrail'e karşı nihai zafere ulaşınca kadar geniş katılımlı bir millî halk savaşı sürdürme fikrini temel almasıdır. Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi, Habaş gibi bir hristiyan olan Nâif Havatme'nin kurduğu Filistin'in Kurtuluşu İçin Demokratik Halk Cephesi'nin Arap devletleriyle ilişki konusunda ortaya çıkan bir bölünme sonucu 1969 yılında Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nden ayrılmasıyla doğmuş ve 1974'ten itibaren de adındaki "halk" kelimesi atılarak bugünkü adıyla anılmıştır. Filistin solunu ve yeni Marksizm'i temsil iddiasında olan bu grubun temel fikri emperyalizm aleyhtarlığıdır. Bunlardan sonra gelen Filistin Halk Kurtuluş Cephesi Genel Kumandanlığı, 1950'lerde Suriye ordusunda bulunan bir grup mülteci tarafından Filistin Kurtuluş Cephesi adıyla kurulmuş, bir süre el-Fetih'in, bir süre de Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin parçası olduktan sonra onlardan kopup müstakil bir grup teşkil etmiştir. Suriye'ye yakınlığı yüzünden el-

Fetih'in bağımsız çizgisiyle, belirgin bir ideolojisi olmadığı için de Filistin Halk Kurtuluş Cephesi ile uyuşamayan bu grup silâhlı mücadeleye ilişkin aşırı tutumuyla tanınmaktadır. Bunlardan başka kayda değer iki grup da Suriye ve Irak Baas rejimlerinin açık denetiminde kurulan "Saika" (Halk Kurtuluş Savaşı Öncüleri) ve Arap Kurtuluş Cephesi'dir. Filistin Kurtuluş Örgütü'nü sürükleyen el-Fetih'in Arap devletlerinden bağımsız hareket kararlılığı karşısında bir manevra unsuru olarak kurulan ve genellikle ilerici diye tanımlanan bu gruplardan tesiri daha fazla olan ilki, Suriye'de 1971'de Hâfız Esad'ın başa geçmesiyle iyiden iyiye onun etkisi altına girerek 1976'lara kadar çatışma yaratıcı konumunu sürdürmüş, Lübnan iç savaşından sonra ise ağırlığını büyük ölçüde kaybetmiştir. Bu önemli gruplardan başka özellikle direnme hareketinin gelişmesiyle Filistin'in Kurtuluşu İçin Halk Teşkilâtı, Halkçı Mücadele Cephesi, Filistin Millî Cephesi, Arap Filistin Teşkilâtı, Ensar / Partizanlar, Kara Eylül gibi birçok grup daha oluşmuşsa da bunlar zamanla etkinliklerini yitirmişlerdir.

el-Fetih'in Filistin Kurtuluş Örgütü'ne hâkim olduktan sonra bütün örgütçe benimsenen ve resmî ideoloji kabul edilen felsefesi şu beş temel üzerine oturmaktadır: a) Filistin'i kurtarmak; b) Bu hedefi gerçekleştirmek için silâhlı mücadeleye vermek; c) Filistin'in kendi öz teşkilâtlanmasına dayanmak; d) Dost Arap güçleriyle iş birliği yapmak; e) Dost milletlerarası güçlerle iş birliği yapmak.

1970'lerin başındaki ortamda, birbirinden farklı düşünen çeşitli direniş gruplarını buna rağmen bir çatı altında buluşturan temel tez "kurtuluş hedefi elde edilinceye kadar savaşa devam" olmuştur. Böylece bu temel rızâ birliğiyle önde gelen grupları çatısı altında toplayan ve bu tarihten sonra Filistinliler'in millî direnişlerinin iyiden iyiye kurumlaşmasını ve ardından halkın haklarının milletlerarası alanda somut biçimde tanınmasının gerçekleşmesini sağlayan Filistin Kurtuluş Örgütü en geniş çerçevesiyle, Filistin halkının vatanını yeniden kazanma ve kendi kaderini tayin etme hakkından, askerî, siyasî, malî alanların icaplarından ve hem Araplar arası hem de milletlerarası platformlarda Filistin davasının gerektirdiği hemen her şeyden sorumlu görülmektedir. Bu temsil niteliğiyle Filistin Kurtuluş Örgütü âde-

ta bir devlet gibi teşkilâtlanıp çalışmaya başlamış ve zaman içinde çok boyutlu bir kurumlaşmaya sahip olmuştur. Örgütün organik yapısını meydana getiren birimler şunlardır:

a) **Filistin Millî Meclisi** (Konseyi). Filistin Kurtuluş Örgütü'nün en önemli organı olup sürgündeki Filistin parlamentosu sayılır. Bu meclis, yürütme kurulu üyelerini seçen ve programlarla politikaları yönlendiren en üst kuruluştur. Üyeleri, örgütü oluşturan grup ve kesimler arasından belli bir kontenjana göre seçilen meclis görevlerin yerine getirilmesi için gerekli görülen komiteleri kurar. 1981'deki bir toplantıda, işgal altındaki bölgelerde yaşayanlar başta olmak üzere her yerde bulunan Filistinli güçlerin ve kuruluşların bu komitelere ve çeşitli organlara katılmaları hususu üzerinde durulmuşsa da bugüne kadar İsrail işgalindeki topraklardan meclise üye sağlanması pek mümkün olmamıştır.

b) **Yürütme Kurulu**. Millî meclis tarafından, bünyesinde temsil edilen direniş gruplarından belli bir kontenjana göre ve en fazla on beş üyeden oluşacak şekilde seçilen organ hükümet niteliğinde olup yine meclisçe belirlenen ana programa göre örgütü fiilen yönetme sorumluluğunu taşır. Üyeler kendi aralarından, aynı zamanda Filistin Kurtuluş Örgütü'nün en üst seviyedeki adamı sayılan başkanı seçerler ki bu kişi 1969 yılında ilk seçilişinden beri Yâsir Arafat'tır. Kurul, sürekli görev halinde meclise karşı topluca veya üyeleri tek tek sorumlu olmak üzere yürütme görevini sürdürür. Bu ana görevi yanında diğer sorumlulukları Filistin halkını dışa karşı temsil etme, öteki organları denetleme, ana tüzüğe uymak kaydıyla gerektiğinde yönergeler yayımlama ve örgütün malî politikasını hayata geçirme şeklinde sıralanabilir.

c) **Merkez Komitesi**. Tam adı Filistin Direnme Hareketi Merkez Komitesi olan ve yirmi bir üyeden oluşan bu organ meclisin Ocak 1973 toplantısında, bütün direniş gruplarının ve sendikaların temsilcilerini bir araya getirmek suretiyle meclis kararlarının takibinde rol alması için kurulmuştur. Yürütme kurulunda temsil edilmeyen diğer direniş gruplarından da üye alması sebebiyle esas olarak bir aracı ve sorumluluğu genişletici işlev görmektedir.

d) **Filistin Kurtuluş Ordusu**. Örgütün, aynı çatı altında toplanan diğer silâhlı

güçlerden ayrı olarak ilk kuruluşu sırasında teşkil edilmiştir; yürütme kurulu-na bağlı olup tüzüğe göre vazifesi Filistin'in kurtuluşu yolundaki savaşta öncülük etmektir. 1967 öncesinde Arap rejimlerine bağımlı kalmaktan kurtulamayan bu ordu, 1969'dan sonra Arafat'ın Filistin Kurtuluş Örgütü başkanı ve aynı zamanda başkumandanı olmasıyla birlikte daha bağımsız biçimde Filistin halkının hizmetine girmiştir; ancak silâhlı mücadelenin diplomatik çabaya yönelmesi sonucu canlılığını yitirdiği söylenebilir.

e) **Filistin Silâhlı Mücadele Kumandanlığı.** 1969 başlarında el-Fetih öncülüğünde varlık kazanan bu kumandanlık ordunun dışında ve bir güvenlik kuruluşu niteliğinde olup Filistin Kurtuluş Örgütü'nün hâkim bulunduğu bölge (özellikle Lübnan'da) ve kamplarda, karşıt görüşlü gerilla grupları arasındaki çatışmalara son vermek maksadıyla sivil polis işlevi yürütmektedir.

f) **Filistin Millî Fonu.** Örgütün kuruluşundan itibaren gittikçe genişleyen faaliyetlerin malî kaynağını oluşturur; 1964 yılında kurulmuştur ve meclisin belirlediği kurallar içinde bir yönetim komitesi tarafından idare edilir. Fonun gelir kaynaklarını Filistinliler için belirle-nip özel bir sistemle toplanan vergiler, Arap hükümetlerinin değişen oranlardaki kredi ve yardımları, postada kullanılan "kurtuluş pulları"nın satışından elde edilen gelir, diğer ülke ve kuruluşların sağladıkları bağışlarla meclisin öngöreceği başka kaynaklar teşkil etmektedir. Toplanan gelirler, yürütme kurulu tarafından hazırlanıp meclisçe onaylanan yıllık bütçe programı çerçevesinde harcanır.

Filistin Kurtuluş Örgütü ile İlgisi Bulunan Diğer Hizmet Birimleri. Yukarıda sıralanan organların dışında yürütme kurulu-nun sorumluluğunda görev yapan siyasî işler, bilgi ve tanıtma, idarî işler, sosyal işler, eğitim, planlama ve kitle teşkilâtları gibi çeşitli daireler bulunmaktadır. Bu çerçevede önemli bir organik yapılaşma da adı geçen son daire aracılığıyla Filistin Kurtuluş Örgütü ile bir şekilde bağlantılı bulunan sendika ve meslek birlikleridir. Filistinliler'in yaşadıkları yerlerde oluşturdukları bu tür kuruluşlar zamanla artmış ve bunlar söz konusu daire yoluyla Filistin Kurtuluş Örgütü ile canlı bir bağ kurmuşlardır. Sağ-lık alanındaki en önemli kuruluş, 1968'

de Ürdün'deki mülteci kamplarında el-Fetih'in desteğiyle oluşturulan ve yıllar boyunca genişleyerek önce Arap ülke-lerinde tanınıp daha sonra milletlerarası benzer kuruluşlarla ilişkiye giren Filistin Kızılay Derneği'dir. Dernek bağımsız gelişmekle birlikte zamanla Filistin Kurtuluş Örgütü ile ilişki içine girmiş ve daha çok mültecilerin yaşadığı kamplarda kurduğu onlarca hastahane ve yüzlerce klinikle hayatî bir hizmet vermiştir. Kültürel alanda örgütün üzerinde durduğu en önemli nokta, Planlama ve Eğitim Dairesi kanalıyla bir "Filistin eğitim felsefesi"nin geliştirilmesidir. Böylece Filistinli kimliğini ayakta tutmak için ulaşılabilen yerlerde eğitim programları düzenlenmiş, imkânlar elverdiğince eğitim malzemelerinin tesbit ve teminine çalışılmıştır. Sosyoekonomik alanda ise yine örgütle bağlantısı bulunan en dikkat çekici kuruluş, mücadele yolunda şehid düşenlerin yakınlarına yardım ve iş sağlamak üzere 1969'da kurulan Filistinli Şehid Çocukları Üretim Birliği'dir. Kuruluşun faaliyetleri kısa zamanda özellikle tarım ve sanayi alanlarında genişlemiş ve Filistinliler'in dağıldıkları ülkelerde yeni üretim ve teknik eğitim merkezleri kurulmuş, hatta birçok devletle ticarî anlaşmalara girilmiştir. Nihayet Filistin Kurtuluş Örgütü'nün en önemli faaliyet alanı, Filistin sorununun dünya kamuoyuna tanıtılması ve halkın bu anlamda temsil edilmesidir. Bu çerçevede, ilk kuruluş yıllarından itibaren giderek gelişen Filistin Kurtuluş Örgütü Araştırma Merkezi'nin yayınları ile dünyanın pek çok ülkesinde açılan Filistin Kurtuluş Örgütü büroları ve temsilciliklerinin tanıtım faaliyetleri dikkat çeker.

Filistin Kurtuluş Örgütü, 1970'lerdeki yeniden yapılanma ve kurumlaşmasıyla açıkça temsil ettiği Filistinli kimliğini yalnız içinde doğduğu sürgündeki mülteciler arasında değil, aynı zamanda 1967'-den beri işgal altında yaşayan Filistinliler arasında da pekiştirdi ve bütün halkın içinde hayatî bağlar ve siyasî bir varlığa işaret eden bir birlik duygusu oluşturdu. Filistin millî davası için etkin mücadeleyi bu bağlarla sürdürdüğünden, değişen şartlar ve bölge içi yahut milletlerarası dengeler içinde pek çok sarsıntı ve sancı yaşadığı halde, 1970'lerin ortalarından itibaren halkı temsil etme niteliğini iyiden iyiye geniş kesimlere benimsetebildi. Bu noktada ilk kayda değer gelişme, 1974 Ekiminde Rabat'ta toplanan Arap Zirvesi'nde gündemin ana

maddesini oluşturan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün, gerek işgal altında gerekse Filistin'in dışında yaşayan milyonlarca Filistinli'nin tek meşrû temsilcisi olarak tanınmasıdır. Aynı tarihlerde milletlerarası tanınma sürecine de girildi ve örgüt Birleşmiş Milletler genel kurulu-nun Filistin'le ilgili bir oturumuna çağrıldı; ardından 13 Kasım'da Arafat Birleşmiş Milletler kürsüsünden dünyaya seslendi. 22 Kasım'daki genel kurul kararıyla da Filistin Kurtuluş Örgütü'ne Birleşmiş Milletler'in gözlemci üyeliği statüsü verildi; ayrıca örgütün, Filistin halkının yegâne temsilcisi ve Ortadoğu barışının esas taraflarından biri olduğu kabul edildi.

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün milletlerarası alanda tanınmasından önce geçirdiği sarsıntı ve sancıların başında, 1967'-den sonra üstlendiği ve kısa sürede âdetâ devlet içinde devlet haline geldiği Ürdün'den Kral Hüseyin'le girdiği güç mücadelesi sonucunda mağlûp olarak 1971 yılında sınır dışı edilmesi gelir. Bundan sonra yerleştiği Lübnan'da ise artık Birleşmiş Milletler'de gözlemci üye statüsüne kavuşmuş olmasına rağmen devam ettirdiği askerî eylemleri ve milletlerarası tedhişçiliği yüzünden, iç mücadelesini ve kayıplarını arttıracak olan 1975-1976 Lübnan İç Savaşı, 1978 ve 1982 İsrail müdahaleleri gibi ardarda yaşanan sıkıntılar çekti. Özellikle son olay yeni bir dönüm noktası teşkil etti; haftalar süren çatışmaların ardından İsrail ordusunun kuşatması sonucunda örgütün büyük bir kısmı Beyrut'u terketmeye mecbur oldu ve karargâh Tunus'a taşındı. Ancak bu defa Lübnan'da kalan Arafat'a bağlı gruplarla bunlara karşı çıkan Suriye yanlıları çatışmaya başladılar. Daha sonra da 1986-1987'de, bir kısmı Lübnan'a dönen örgüt mensupları ile Şiî Emel Örgütü arasında "kamp-sar savaş" denilen çatışmalar çıktı.

Bu gelişmeler arasında Filistin Kurtuluş Örgütü içinde bir temel görüş farklılaşması belirdi. Arafat ve el-Fetih'in başını çektiği ılımlı kanat 1974'ten itibaren, özellikle Birleşmiş Milletler kararları sonrasında silâhlı mücadele ve İsrail'in yok edilmesi hedefini tek yol olmaktan çıkarak diplomatik mücadele yoluyla çözüm arayışına yöneldi. Çoğu sol kanada mensup radikal gruplar ise silâhlı mücadele yoluyla İsrail'in yok edilerek Filistin'in tamamında, burada bulunan müslüman, hristiyan ve yahudi-lerin eşit haklarla yaşayacakları demok-

ratik ve laik bir devletin kurulması hedefinde direnmeyi sürdürdüler. Çözüm arayışlarına yeni bir doğrultu getiren dönüm noktası 1987'nin sonunda Filistin halkının başlattığı ayaklanma (intifâda) oldu. Zira bundan kısa bir süre sonra Ürdün, Batı Şeria üzerindeki iddialarından Filistin Kurtuluş Örgütü lehine vazgeçti ve örgüt meclisi 15 Kasım 1988 günü Cezayir'de yaptığı toplantıda Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ü içine alan topraklarda bağımsız Filistin Devleti'nin kurulduğunu ilân ederek Arafat'ı devlet başkanlığına seçti. Böylece Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından "iki halka iki devlet" (yahudilere ve Filistinliler'e ayrı birer devlet) çözümünü en belirgin biçimde ortaya konmuş oldu.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ve Körfez Savaşı'nın arkasından Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni bir dünya düzeni ve güç dengesi arayışı içinde, Ortadoğu sorununa kendi görüşüne uygun bir çözüm getirme isteği sonunda, 30 Ekim 1991'de Madrid'de ilk toplantısı yapılan Ortadoğu Barış Konferansı gündeme geldi. Ancak önceki çözüm arayışlarının temel unsurlarına ters düşecek şekilde Filistin Kurtuluş Örgütü'nün doğrudan taraf olamadığı ve Birleşmiş Milletler'in dışarıda bırakıldığı bu konferans, söz konusu eksikliklerinin yanı sıra uzlaşılması güç ve farklı isteklerle gelen İsrail'in katı tutumunu sürdürmesi sebebiyle başarıya ulaşamadı. Filistin Kurtuluş Örgütü'nü içine alan Filistin sorunuyla ilgili son gelişme, sürpriz sayılabilecek ikili görüşmelerin ardından 13 Eylül 1993'te Arafat ile İsrail Başbakanı Rabin'in Washington'da ilk defa bir araya gelmeleri ve karşılıklı olarak birbirlerinin varlıklarını tanıdıklarını resmen ilân etmeleridir. Varılan anlaşmayla üç yılı aşmayacak geçici bir dönem içerisinde, nihai durumun belirlenebilmesi için -Batı Şeria'ya ilişkin konuların ayrı bir antlaşma ile tesbit edilmesi kaydıyla- Filistin millî otoritesinin hâkim olacağı Gazze Şeridi ile Eriha'dan İsrail işgal güçlerinin geri çekilmesi şartı kabul edilmiştir. Önceleri üzerinde durulan ana çözüm çerçevesinde tatmin edici bulunmadığı için özellikle sol kanadın ve İslâmî ağırlıklı Hamas hareketinin tepkilerini çeken bu antlaşma ile daha uzun bir süre Kudüs dahil işgal altındaki Filistin topraklarının tamamen Filistin Devleti'nin hâkimiyeti altına girmesi pek mümkün görünmemektedir. Ayrıca Filistin Kurtuluş Örgütü bu tepkiler karşısında

Filistin halkının yalnızca bir kesiminin değil tamamının çıkar, beklenti ve haklarını hâlâ temsile, savunmaya ve ileri götürmeye muktedir olup olmadığını ispat etmek zorundadır. Hiç şüphesiz bu durum yalnız kendi geleceğini ve işlevlerini belirlemekle kalmayacak, aynı zamanda Filistin halkının siyasî kaderi üzerinde de çok önemli etkide bulunacaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

W. Hollstein, *Filistin Sorunu-Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi* (trc. Cemal A. Ertuğ), İstanbul 1975, s. 375; Cengiz Çandar, *Direnen Filistin*, İstanbul 1976, s. 102; D. Peretz, "Arab Palestine: Phoenix or Phantom?", *The Arab-Israeli Conflict-Readings and Documents* (ed. J. N. Moore), Princeton 1977, s. 76-77; Y. Harkabi, "The Position of the Palestinians in the Arab-Israeli Conflict and Their National Covenant (1968)", a.e., s. 93; *Social, Economic and Political Institutions in the West Bank and the Gaza Strip* (ed. United Nations), New York 1982, s. 19-24; H. Cobban, *The Palestine Liberation Organization: People, Power and Politics*, Cambridge 1984; P. A. Smith, *Palestine and the Palestinians 1876-1983*, London 1984, s. 194; M. Lutfullah Karaman, *Uluslararası İlişkiler Çıkarmada Filistin Sorunu*, İstanbul 1991, tür.yer.; Arsev Bektaş, "Ortadoğu'da Barışın Ayak Sesleri ve Filistin Sorununa Tarihsel Bir Bakış", *Su Sorunu: Türkiye ve Ortadoğu* (haz. Sabahattin Şen), İstanbul 1993, s. 280-282, 292-302; *Special Bulletin on the Commemoration of the International Day of Solidarity with the Palestinian People* (ed. United Nations), New York 1993, s. 2-7; Jamil Hilal, "PLO Institutions: the Challenge Ahead", *Journal of Palestine Studies*, XXIII/1, Berkeley 1993, s. 46, 53-57; "Palestine Liberation Organization", *EBR*², IX, s. 82; "Palestine Liberation Organization", *EAm*, XXI, Danbury 1993, s. 310.

M. LUTFULLAH KARAMAN

FİLİRİ

Osmanlılar'da
Avrupa menşeli altın paraların adı
ve bir vergi türü.

Filori kelimesi İtalyanca **filorinden** gelmekte olup bu para ilk defa Floransa'da basılmıştır. 1182'den 1252'ye kadar gümüş para olan filorin 1252 yılında altından darbedilerek kısa sürede Avrupa'ya ve diğer yerlere yayıldı. Bir yüzünde Floransa'nın sembolü olan zambak motifli, diğer yüzünde Vaftizci Yahya'nın resmi bulunan 3,5 gr. ağırlığındaki bu altın para, İtalyan devletlerinin Türkmen beylikleriyle olan ticarî münasebetleri dolayısıyla Batı Anadolu'da geniş ölçüde kullanıldı. Hatta Menteşe ve Aydın Beyliği ile yapılan ticarî antlaşma metnlerinde filorinin adı geçer.

Filorin, Fâtih Sultan Mehmed dönemi-ne kadar filori adıyla Osmanlılar'da en çok kullanılan altın para durumundaydı. Daha sonra filori, Osmanlılar tarafından altın para karşılığı olarak hem kendi bastıkları hem de Avrupa menşeli olanlar için kullanılmaya başlandı. Fâtih'in bastırmış olduğu ilk altın sikke Venedik dükası veya filori ile aynı ayardaydı (23 1/2). Osmanlılar Venedik dükası için de filori adını kullanmışlardı. Bazan Floransa altınını "filoriyyen-i efrentiyyen" veya "efrentî filori" adıyla anmak-taydılar. Böylece filori dinar, hasene gibi sadece altın para karşılığı bir anlam kazanmıştı. Bu şekilde herhangi bir ayırım yapılmaksızın kullanışına Osmanlı kroniklerinde çok sık rastlanır. Filorinin gümüş olarak karşılığı ise akçenin değerindeki düşme sonucu giderek arttı. XVI. yüzyıl sonlarında ve XVII. yüzyılda filori adı altındaki yerli ve yabancı menşeli altınların değeri oldukça yükselmiştir.

Osmanlılar'da filori, altın karşılığı tahsil edilen bir vergi adı olarak da geçer. Bugüne ulaşan en eski Osmanlı Eflak kanunnâmesine göre Eflaklı her hâne veya aile, yıllık bir filori miktarı resm-i filori vermekle mükellef tutulmuştu. Aynı zamanda buna ek olarak her hâne bir koç, bir de dişi koyun verirdi. Kanunnâmeye göre yirmi hâne "katun" veya "katuna" denilen bir vergi birimi oluşturur ve her katuna yılda bir defa bir cadır (çerge), peynir, üç urgan, altı yular, bir tulum tereyağı ve bir koyun vermekle yükümlü bulunurdu. 873 (1468) Tarihli *Bosna Tahrir Defteri*'ne göre bir katun elli hânedan müteşekkildi ve her katun bir cadır veya karşılık olarak 100 akçe, iki koç yahut 60 akçe öderdi.

Resm-i filori Osmanlı hâkimiyetinden önce uygulamada bulunan mahallî bir vergiydi. Stephan Duşan kanununa göre her hâne yöneticiye bir "hiperpiron" (careva perpera) öderdi (Ostrogorskij, s. 200, 240, 255). Osmanlılar da eskiden beri özel kanuna tâbi olan Eflaklar için bu vergi sistemini sürdürdüler. Fakat resm-i filoriyi şariatça uygun görülen cizye ve örfî bir vergi olan raiyyet rûsûmuna denk olarak değerlendirdiler. Daha sonra bunlar her iki tür vergiden de muaf tutuldular.

Aynı şekilde Osmanlılar'ın Macaristan'da hâne başına 1 filori karşılığı topladıkları vergi, halkın daha önce Macar krallarına ödediği verginin bir devamıydı (Barkan, s. 322). Bu vergi de cizye muadili veya karşılığı olarak düşünülmüş-